

İç Denetim

(Kısaca)

İç Denetim Nedir?

İç denetim, günümüzde büyük önem kazanan kurumsal yönetim uygulamalarının temelinde yer alan, bir kuruluşun faaliyetlerine değer katmak ve bunları geliştirmek amacıyla tasarlanmış bağımsız, nesnel güvence sağlama ve danışmanlık faaliyetidir. Kuruluşun, risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini, sistematik ve disiplinli bir yaklaşımla değerlendirip geliştirerek kurumun hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur.

Bu bağlamda son yıllarda gerek ulusal ve gerekse de uluslararası düzeyde iç denetim alanında çok boyutlu düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Ülkemizde başta bankacılık ve sermaye piyasası mevzuatı olmak üzere, sigortacılık ve kamu mevzuatında iç denetim ile ilgili çok önemli düzenlemeler yapılmıştır. Belirtilen düzenlemeler iç denetimin önemini çok büyük oranda arttırmış ve bağımsız bir meslek olma niteliğini güçlendirmiştir.

Son yıllarda başta finansal krizlerin benzerlerinin yaşanmaması için alınması gereken önlemlerle ilgili süren çok boyutlu tartışmalarda üzerinde en fazla mutabakata varılan husus, kurumların kurumsal yönetim uygulamalarının geliştirilmesi gerekliliğidir. Başarılı kurumsal yönetim uygulamalarının temelinde ise iç denetim yer almaktadır. İç denetim fonksiyonu, kurum değerinin korunması ve geliştirilmesinde yönetim kurullarının, denetim komitelerinin ve üst yönetimin temel dayanağı olmasının yanı sıra, kurum dışı paydaşlar için de en önemli güvence rolünü üstlenmiş durumdadır.

Denetim deyimi, dilimizde murakabe, kontrol, revizyon kelimeleriyle eş anlamlı ya da yakın anlamlı bir kelimedir. Teftiş, inceleme, yoklama ve tahkikat gibi kelimeler de denetim deyimi yerine veya benzeri anlamlarda kullanılmaktadır. Genel ifadesiyle denetim, standarttan sapmaların tespit edilmesi faaliyetleri bütünüdür. Denetim, iktisadi faaliyet ve olaylara ilişkin iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçlarını ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik süreç olarak tanımlanabilir.

İç denetim ise, işletme varlıklarının korunmasını, muhasebe verilerinin doğruluğunu ve güvenilirliğinin denetimini, faaliyetlerin etkinliğinin geliştirilmesini ve konulmuş yönetsel politikalara uygunluğun desteklemede örgüt planını ve kabul edilmiş tüm eş güdümlü yöntem ve önlemleri içerir¹. İç denetimin genel tanımı, işletmenin her türlü etkinliğini üst yönetim tarafından belirlenen plan, politika, prosedür ve kurallara uygunluk açısından denetlemek, geliştirmek, iyileştirmek ve işletmeye değer katmak amacıyla, bağımsız ve tarafsız bir şekilde güvence altına alan danışmanlık hizmetidir. İç denetçiler, günümüzdeki yeni iç denetim yaklaşımına göre risk yönetimi, iç kontrol, yönetim süreçlerinin etkinliği ve verimliliğin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacına yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek işletmenin amaçlarına ulaşmasında katkıda bulunmaktadır.

Uluslararası İç Denetim Enstitüsü (IIA) iç denetimin tarifini şu şekilde yapmıştır:

“İç denetim; bir kuruluşun faaliyetlerine değer katmak ve bunları geliştirmek amacıyla tasarlanmış bağımsız, nesnel güvence sağlama ve danışmanlık faaliyetidir. İç denetim; risk

¹ Muhasebe, Denetim ve Etik Kurallar, 2004; 149.

yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini, sistematik ve disiplinli bir yaklaşımla değerlendirip geliştirerek kurumun hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur.”²

İç denetim kendi başına yürütülen bir faaliyet olmayıp, yönetimin sorumluluğundaki iç kontrol sistemi ve dış denetimle de ilişkilidir. Dünya genelinde iç denetime ilişkin standart ve uygulama önerileri Uluslararası İç Denetim Enstitüsü (IIA), iç kontrole ilişkin standart ve yaklaşımlar COSO (Comitte of Sponsoring Ornazitaions) ve dış denetime ilişkin standart ve uygulama önerileri de Uluslararası Sayıştaylar Birliği olarak isimlendirebileceğimiz INTOSAI tarafından geliştirilmekte ve güncellenmektedir.

İşletmeler, ülkemizde de olduğu gibi, yasalar gereği iç denetim birimleri ve sistemleri kurmak durumunda kalabilirler. Ülkemizde bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri ile sermaye piyasası aracı kurumlarının iç denetim birimi kurması veya bu hizmetleri dış kaynak kullanmak suretiyle temin etmesi gerekmektedir. Halen TBMM’nde yasalaşması beklenen Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile iç denetim, tüm sermaye şirketleri için zorunlu bir mesleki organ olarak planlanmaktadır.

2. Dünya ve Türkiye’de Denetim Mesleğinin Gelişimi

2.1. Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA)

İç Denetçiler Enstitüsü 1941 yılında ABD’de kurulmuş olup, iç denetim konusunda lisans verme, eğitim ve araştırma alanlarında saygınlığı olan ve genel kabul gören özerk bir kuruluştur. 160 ülkede 122 binden fazla iç denetçi üyesi olan IIA’nın amacı, iç denetim alanında aktif bir küresel yol gösterici olmaktır. Ülkemizden de, izleyen bölümlerde açıklanacak olan Türkiye İç Denetim Enstitüsü IIA’nın üyesidir.

IIA, “Sertifikalı İç Denetçi” unvanını da vermektedir. Bu unvan iç denetim için tüm dünyada tanınan bir mesleki yeterlilik belgesi olup, belgeyi alabilmek için adayların eğitim ve deneyim koşullarını yerine getirmiş olmaları ve kapsamlı bir sertifika sınavını geçmeleri gerekmektedir.

IIA, iç denetim kuruluşları ve iç denetçiler için Mesleki Uygulamalar Çerçevesi yayınlamıştır. Tam bir iç denetim faaliyetinin var olması için gerekli olan ön koşulları belirleyen set şunlardan oluşmaktadır:

- Uluslararası Etik Kurallar,
- İç Denetim Mesleki Uygulama Standartları (Nitelik Standartları ve Performans Standartları),
- Uygulama Önerileri,
- Geliştirme ve Uygulama Yardımları.

2.2. Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu (ECIIA)

Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu (ECIIA), aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 30 Avrupa ülkesindeki ulusal iç denetim enstitüsünün oluşturduğu bir konfederasyondur. ECIIA üyeleri, İç Denetçiler Enstitüsü'nün (IIA) bir parçası olup, iç denetim faaliyetlerinin IIA'nın Etik Kurallarına ve Uluslararası Standartlarına uygun şekilde yürütülmesi gerektiğini savunmaktadır.

² Uluslararası İç Denetim Standartları, 2008;3,7.

ECIIA, Avrupa Birliği apında, IIA'nın belirlediği iç denetim standartlarının AB çapında uygulanmasına ilişkin olarak çalışmalar yapmaktadır. ECIIA'nın misyonu şudur:

- Avrupa Birliği ve diğer etkili Avrupalı veya küresel kuruluşlarla ilişkilerde Avrupa iç denetim mesleğinin sesi olmak,
- Avrupa ve Akdeniz havzasında iç denetim mesleğini temsil etmek ve bu konuda İç Denetim Enstitüsü (IIA) ile danışma içerisinde olmak,
- Avrupa ve Akdeniz havzasında ve kalkınmakta olan ülkelerde iç denetim mesleğini geliştirmek.

ECIIA Genel Kurulu her ye ülkeden gelen bir delegenin katılımıyla yılda bir kere toplanır ve Konfederasyon'un çalışma programını, finansmanını ve stratejisini onaylar. ECIIA Yönetim Kurulu ise, Konfederasyonun günlük işlerini yürütmek, Genel Kurul'da belirlenen çalışma programı ve stratejiyi uygulamak ve buna uygun politikalar ve programlar üretmek üzere yılda en az dört kere toplanır.

2.3. Türkiye İ Denetim Enstitüsü (TİDE)

Türkiye İ Denetim Enstitüsü, 1995 yılında kurulmuş bir dernek olup, merkezi İstanbul'dadır. Üniversite mezunu i denetçiler, denetim mesleğinden kendi isteğiyle ayrılanlar veya emekli olanlar ve denetim alanında çalışan niversite ğretim elemanları ile lisans ve lisansüstü ğrencileri Enstitüye ye olarak kabul edilmektedir.

Enstitünün başlıca amaçları enstitü tanıtım bülteninde şu şekilde tanımlanmıştır:

- İç denetim ilkelerini, esaslarını, standartlarını oluşturmak ve geliştirmek,
- İç denetim mesleğinin niteliğini yükseltmek için teori ve pratiğin geliştirilmesine katkıda bulunacak araştırma ve geliştirme çalışmaları yapmak,
- Ulusal ve uluslararası alanda mesleki gelişmeleri izlemek ve üyelerin yararlanmasını sağlamak,
- Bireysel ve kurumsal deneyimleri paylaşarak iç denetim mesleğini ortak bir zeminde geliştirmek ve yaygınlaştırmak,
- Eğitim alışmaları yaparak üyelerin mesleki ilerlemelerine yardımcı olmak,
- İ denetçilerin mesleki verimlilik ve etkinliklerini artırmak amacıyla kitap, dergi ve benzeri yayınlar yapmak.

TİDE, 1996 yılında Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu'na (ECIIA) ye olmuştur. 2000 yılından itibaren ise, Uluslararası İ Denetçi sınavı TİDE aracılığıyla ülkemizde de yapılmaya başlanmış olup, Türkiye'de iç denetim mesleğinde uluslararası sertifika dönemi açılmıştır.

TİDE, bünyesindeki aktif çalışma komiteleriyle gerek meslek personeli, gerek öğrenciler, gerekse akademik dünya için önemli bir referans kaynağı olmak yolunda ciddi çalışmalar yapmaktadır. Marmara, Trakya, Selçuk ve Dumlupınar niversitelerinde son üç yıl içinde kurularak faaliyete geçen denetim kulüp veya toplulukları bu etkinliklerden sadece bir tanesidir.

Detaylı bilgi için TİDE'nin web sayfası incelenebilir (www.tide.org.tr)

Kaynakça

Muhasebe, Denetim ve Etik Kurallar, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Ders Notu, İstanbul, Mart, 2004.

Uluslararası İç Denetim Standartları, Türkiye İ Denetim Enstitüsü Yayını, Print Center, İstanbul, 2008.
